

«Тонкошкіра» актриса Поліна Лазова

Вікторія Котенок

Поліна Лазова (н. 1957) – народна артистка України, провідна акторка Національного театру імені І. Франка. Закінчила КДІТК ім. І. Карпенка-Карого (викладач Михайло Рудін). 1978 року була запрошена до Театру ім. І. Франка, в якому працює і нині. Створила понад 50 ролей у виставах за творами української і зарубіжної, сучасної і класичної драматургії. Серед них: Донна Анна в «Камінному господарі» Лесі Українки, Жанна Д'Арк у «Білій вороні» Юрія Рибчинського і Геннадія Татарченка, Проня Прокопівна в комедії «За двома зайцями» Михайла Старицького (режисер Сергій Данченко); Маргарита у виставі «Майстер і Маргарита» Михайла Булгакова (Ірина Молостова), Ворон у «Снах за Кобзарем» Шевченка (Валентин Козьменко-Делінде), Соня у «Лев і Левиця» Ірини Коваль, Лорейн Бері в «Зірка, або Інтосикація театром» Ноель Кауард (Станіслав Мойсєєв). Знялася у фільмах «Суєта» і «Мистецтво подобатися жінкам» Юрія Некрасова, «Таємниця Чингісхана» Володимира Савельєва, «Дім» Ольги Володіної, «Чотири ознаки для самотнього птаха» Юрія Солнцева та ін. Лауреат близько 10 премій та нагород. Українські художники створили десь 50 портретів акторки. Пише вірші.

Перші кроки

«Східці» до здійснення мрії Поліна Лазова будувала самотійно, починаючи з першої сходинки, і без сторонньої допомоги. Адже народилася в родині звичайних селян (село Костянтинівка Миколаївської області). З першого разу вступила в Театральний інститут у столиці, після закінчення якого її відразу запросив до трупи Київського театру ім. І. Франка головний режисер Сергій Сміян. Їй сприяли даровані Богом виразні зовнішні дані (висока, струнка, чорнява, привабливі риси обличчя) і талант (артистизм, чутливість, вміння перевтілюватися, хороші вокальні дані). Педагог Валентина Сук у вищій розширила діапазон її голосу від меццо-сопрано до колоратури (виконувала навіть оперні арії різними мовами). Тому ще студенткою їй пропонували перевестися до Консерваторії, а на останньому курсі запрошували в мюзик-хол. Та Поліна залишилася вірною своїй дитячій мрії – стати акторкою – і обрала театр. І вже 42 роки є його місіонеркою.

– Нещодавно мене спитали: ви працюєте чи служите в театрі? Я відповіла: служу. Бо коли ти працюєш, то після роботи вже не думаєш про неї, піклуєшся про сім'ю, перймаєшся хатніми справами тощо. А коли служиш, то продовжуєш це робити 24 години на добу: постійно удосконалюєшся і оєранюєш себе, набуваєш нового досвіду, зростаєш духовно. Хтось вважає, що театр – це храм. Але храм – це не приміщення. Навіть Божий храм. Храм має бути в тебе в душі. Можна відвідувати храм як при-

міщення: ставити свічки, цілувати ікони і фруку священників. Але якщо в душі в тебе немає храму, то все це ні до чого. Я теж спершу сприймала театр як храм, а всіх його працівників як духовних служителів. Якщо ти йдеш до театру з храмом у душі, тоді ти будеш служителем мистецтва. А якщо в душі сарай, то з театру ти будеш робити сарай. У театрі я пережила багато всього: і радісного, і неприємного. Кажуть, що треба радіти всьому, що в тебе є в житті – хорошому і поганому, бо саме це тобі потрібно. Тому я за все у моєму житті вдячна Богу, Янголу-охоронцю і всім небесним силам, бо це змішило мене, це моя доля. Не раз у складні життєві моменти я вагалася і думала покинути театр. Але розуміла, що не зможу, бо він є моїм призначенням, місією.

Епоха Сергія Данченка

Як тільки Поліна приєдналася до родини франківців, театр очолив Сергій Данченко. Молодій акторці дуже пощастило, адже за його керівництва молодь опинилася у фаворі. Лазову одразу почали запрошувати на головні ролі (дебют – Таня у виставі «Дикий ангел» Олексія Колемійця). Акторка грала багато: в постановках Володимира Оглобліна, Валентина Козьменко-Делінде, Петра Льченка, Володимира Опанасенка, Сергія Данченка, Ірини Молостової, Анатолія Хостікоєва та ін. Режисери, мов художники, робили портрет акторки чіткішим, яскравішим, виразнішим. Етапними стали ролі Дідони

(«Енеїда» Котляревського), Проні Прокопівни («За двома зайцями» Старицького), Жанни Д'Арк («Біла ворона» Рибчинського і Татарченка), Марії Лучицької («Талан» Старицького), Гонерілі («Король Лір» Шекспіра), Еми Госуїлл («Кін IV» Григорія Горіна), Місіс Хігінс («Пігмаліон» Бернарда Шоу). Її часто запрошували на містичні, інфернальні ролі фатальних жінок, жінок-вамп: Маргарита у «Майстрі і Маргариті» Булгакова, Ворон у «Снах за Кобзарем» Шевченка, Відьма у виставі «Брате Чичиков» Ніни Садур за Гоголем та ін. Останні дві відзначено премією «Київська пектораль» (1995, 2001).

– *Епоху Данченка в театрі можна охарактеризувати як стабільність, масштабність, академічність, адже саме такою особистістю був Сергій Володимирович. Він розумів тактику, стратегію керівництва театром, як побудувати репертуарну афішу. Експерименти не дуже підтримувались, бо Данченко вважав, що театр імені І. Франка є флагманом українського театрального мистецтва і має нести певну відповідальність. Я майже завжди була одна на ролі в Оглобліна і Опанасенка. Дуже рада, що грала у багатьох виставах Козьменко-Делінде, який працює за системою Бертольда Брехта. Коли у розподілі на роль є кілька виконавців, то актори в таких випадках ідуть двома шляхами: перший – виживання суперника з ролі, другий – замішатися людьми. Та коли ти намагаєшся довести, що ти від когось кращий, це тобі ніколи не піде на користь. Чому? Не треба доводити свою кращість, бо рости треба не над усіма, а над собою. Скільки б не було виписано актрис на роль, усі вони будуть різні. І кожен зіграє її по-своєму. Моє завдання: прийти на репетицію готовою, з вивченим текстом, з продуманою роллю, професійно працювати і щодня намагатися хоча б на міліметр бути кращою від себе попередньої.*

Експерименти за Богдана Ступки

Коли Богдан Сильвестрович став керівником, у театрі почалися експерименти, як пригадує акторка. Спершу він привіз польського режисера Збігнева Наймола, який поставив виставу «Мама, або Несмачний витвір на дві дії з епілогом» Станіслава Віткевича. У його виставі акторка створила образ Люцини Бір – коханки головного героя-кокаїніста (грав Остап Ступка), на якого вона спустила усі мільйони, а він її присадив на наркотики. Постановка мала оригінальний музичний і пластичний малюнок, сценографію і стала цікавим досвідом роботи з європейським режисером. Але глядач її не сприйняв через абсолютну приреченість, похмурість і відсутність надії на краще. Експериментували у своїх виставах за участі Лазової і Козьменко-Делінде («Гартюф» Мольєра, роль Ельміри), і Григорій Гладій («Істерія» Террі Джонсона, роль Джесіки). Але особливою для Поліни стала пластична драма «Соломія» у режисурі Олександра Білозуба, в якій вона зіграла оперну співачку Соломію Крушельницьку.

– *Кажуть, що актори бувають «товстошкірі» – загартовані, які уміють відсторонюватися від переживань, а є «тонкошкірі», тобто дуже чутливі. Я відношу себе до тих, у яких взагалі немає шкіри. Себто у мене оголена нервова система, і я до всього ставлюся дуже вразливо. І коли Саша запропонував мені зігра-*

ти Соломію Крушельницьку, в мене почалася внутрішня паніка: як можна досягнути на те, щоб зіграти таку Актрису? Після його пропозиції я не могла спати, і це ще не читаючи п'єси, яка, як виявилось потім, була лібрето і мала лише п'ять сторінок. Для мене зіграти Соломію Крушельницьку прирівнювалося як зіграти Ісуса Христа. Адже вона була справжньою богинею на сцені. Я сказала режисерові, що не зможу співати, як вона. На що він мені відповів: «Ти не будеш її співати, ти будеш її танцювати». Олександр Форманчук у ролі Голосу уособлював дар, талант, який явився Соломії. В одній сцені у ніжному танці наші герої ставали ніби одним цілим, і Крушельницька зі звичайної жінки ставала неперевершеною співачкою. Окрім того, герої Форманчука символізував життя Соломії: її долю, любов, дітей, яких вона так і не народила, а також її фатум – смерть. Режисер прагнув показати, як зірки світового масштабу платять за Божий дар, за славу. Крушельницька заплатила тяжкою хворобою, відсутністю родини, дітей, невизнанням у рідній країні. Вистава одноактна, легка для сприйняття, повністю пластична, але глядачі все розуміли. Це була нова театральна мова в нашому театрі, нова естетика. Я здобула унікальний досвід роботи над образом через тіло, пластику, жест, рух. І за це я надзвичайно вдячна режисерові, адже набутий досвід надалі почала використовувати в наступних виставах.

Ще одним цікавим досвідом для актриси стала вистава «Лев і Левиця» в постановці Станіслава Мойсеєва. Спершу вистава йшла на сцені Молодого театру, а потім її перенесли до театру ім. І. Франка. Ініціатором вистави виступила драматург Ірена Коваль. Саме вона знайшла режисера і запросила на головні ролі Богдана Ступку й Поліну Лазову. У цій виставі відбулася серйозна партнерська «спайка» акторів. Родзинка полягала в широкій амплітуді стосунків

між подружжям Толстих, яких авторка зняла з п'єдесталу. Скандали, примирення, знову істерики, суперечки і – чергове примирення. Богдан і Поліна грали майже тваринні стосунки. Це історія двох великих харизматичних людей і одночасно – звичайного подружжя. Актриса зізнається, що працювати зі Ступкою було неймовірним щастям: зіграти нелегкі долі й таку сім'ю з клубком пристрастей – від любові до ненависті, від ненависті – до ніжності і любові. З цією виставою вони об'їздили чи не всю країну і побували за кордоном.

– Богдан був і моїм партнером у виставах, і художнім керівником театру, і сусідом, що мешкав поверхом нижче. Ми поважали одне одного. У нас були теплі, дружні стосунки. Не в спотвореному, як нині буває, значенні, коли обмежуються зустрічями і посиденьками за чаями-кавами. Дружбу треба відчувати серцем. Не даремно кажуть: дивіться на світ і людей не очима, а серцем. Богдана Сильвестровича я сприймала сердечно.

Сценічна родина з Богданом Бенюком

Ще одним Богом даним партнером і вірним другом для Лазової став Богдан Бенюк. На початку творчості вони грали разом у трагікомедії «Хвацький молодець – гордість західного краю» Джона Сінга у постановці Оглобліна. Поліна грала Маргарет – місцеву красуню, доньку портового рибалки, а Богдан – трохи пришепелуватого, закоханого в неї хлопця. Цупке партнерське поєднання відбулося вісім років тому у водевілі «Жона є жона» за оповіданнями Чехова, який поставив Козьменко-Делінде. Актриса пригадує, що вони просто «купалися» в ролях Чоловіків і Дружин у цій виставі: співали і танцювали, билися і любилися, сміялися і плакали, жартували і дуріли. Виставу дуже любив глядач за легкий гумор і завжди актуальну тему подружніх стосунків.

У 2012 році керівником театру став Станіслав Мойсеєв, який двічі брав обох акторів на головні ролі у своїх виставах. Першою стала «Зірка, або Інтоксикація театром» за п'єсою Ноель Кауард «Примадонна». Лазова грала приму театру Лорейн Бері, а Бенюк – Рея Малколма, режисера, який «вилікував» актрису від зіркової хвороби. Другою

була воєнна драма «Всі мої сини» Артура Міллера, де вони знову грали подружню пару, яка втратила на війні сина. У цій виставі, за словами Поліни, актори з'єдналися як справжня родина, що разом переживає радість і смуток, любов і біль.

Спільною роботою є і «Поминальна молитва» Григорія Горіна у постановці Сергія Данченка, яку 2019 року відновив у новому акторському складі Дмитро Чирішок. І знову актори – родина. Але цього разу правильна й майже ідеальна: де чоловік з жінкою в любові живуть і виховують дітей; де жінка, хоч і з характером, але завжди покірنا своєму чоловікові; де бідність є не перепоною, а зближенням сердець.

– Голда – це ідеал жінки, матері, дружини. Грати образ, наблизити до ідеалу складно. Так само – позитивну роль. Набагато легше грати негативних – відьом, жінок-вамп. Тут широка палітра барв, і публіці вони більше подобаються, хоч як це дивно. А для створення позитивного персонажа, ти маєш мати всередині той позитив, те світло і добро, бо зіграти без підґрунтя неможливо. Голда – це абсолютне світло. Вона вольова, але слухається свого чоловіка. Бо він – голова родини. Це хороша сім'я, яка пустила до себе Бога і живе за його законами. Тому герої сприймаються як Божі діти, що спустилися з небес і після смерті знову піднялися нагору світити зірочками. Живуть, трудяться і радіють тому, що мають, незважаючи на бідність і несправедливість. Людина повинна з Богом жити, говорити з Ним, звертатися, зв'язати свої вчинки. Як це роблять Тев'є і Голда.

Це не просто вистава, а гурманський харч, якій потрібен мінімуму похвалюючих глядачів. Справжній – без консервантів, емульгаторів і ГМО, такий, що не отримує душу. Ми продовжуємо грати геніальну виставу, створену справжніми майстрами, і наше завдання – не зіпсувати її. Дмитро Чирішок зберіг канву постановки, а завдяки новому акторському складу вистава ніби вишита новими нитками. Після цієї вистави глядачі нас не відпускають зі сцени. А чому? Бо в людей ностальгія за справжнім. Поліна Лазова не любить, коли її називають зіркою. Каже: не була, не є і не хоче нею бути. Їй більше подобається бути сонечком, адже воно світить, гріє, дає життя на землі. А зірка, на її думку, гарна, але холодна. Акторці пощастило не ослабнути на «зірковість». І на це було три причини: перша – виховання в простій родині з правильними життєвими принципами; друга – навчання у педагога-інтелігента Михайла Рудіна, який не зіштовхував своїх учнів лобами, а розказував, що можна робити в театрі, а чого не варто; третя – робота в першокласних режисерів і щільна зайнятість у театрі. За словами акторки, їй ніколи було цією хворобою хворіти. А ще їй здається, що зіркову хворобу підхоплюють ті, хто не розуміє, для чого прийшов у театр.

– Бог тобі дає те, що тобі потрібно. Тому кожна вистава, режисер, роль приходять у свій час. Я ніколи не жаліюся Богу: чого ти мені цього не дав чи ось із цим режисером не звів? Значить, мені цього не треба. Треба вміти змиритися, бо все відбувається з Його волі. Тоді не виникають відкрита чи закрита агресія, злість, заздрість. Акторкові ця вся мішура заважає бути різноманітним і багатогранним. А жити без усього цього – велике щастя.